



INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK  
OCH LITTERATURER

# SPANSKA INBÖRDESKRIGET PÅ SVENSKA

Problemanalys i en egen översättning av Michael Alperts

*A New International History of the Spanish Civil War*

**Calle Lago-Lengquist**

---

Uppsats/Examensarbete: 15 hp  
Program och/eller kurs: ÖU2100 Översättarprogrammet  
Nivå: Avancerad nivå  
Termin/år: Vt2015  
Handledare: Mats Mobärg  
Examinator: Marcus Nordlund  
Rapport nr:

## Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	ÖU2100
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt2015
Handledare:	Mats Mobärg
Examinator:	Marcus Nordlund
Rapport nr:	
Nyckelord:	översättning, Michael Alpert, spanska inbördeskriget, läsanpassning

Denna undersökning utgår från min egen översättning av de inledande avsnitten ur Michael Alperets *A New International History of the Spanish Civil War*. Sitt tydligt populärvetenskapliga anslag till trots erbjuder boken betydande utmaningar för läsaren genom sina talrika främmande inslag av såväl begreppsmässig som språklig art. Problemställningarna berör förutom bokens främmande lexikala inslag även i viss mån dess tillämpning av främmande citat. I uppsatsens syfte ligger att komma fram till rimliga förhållningssätt inför dessa problemställningar och applicera dem i översättningen vars tilltänkta målgrupp är en bred historieintresserad allmänhet. Med utgångspunkt i skoposteorin bedöms en högre grad av läsanpassning vara nödvändig i måltexten än i källtexten.

I uppsatsens teoridel redovisas olika aspekter på källspråksorienterade och målspråksorienterade förhållningssätt, lexikala begrepp, terminologi med avseende på översättningsstrategier samt innebörden av indirekt översättning.

I resultatdelen jämförs och diskuteras exempel på likvärdig och skiljande läsanpassning i källtext och måltext. Det visar sig att en rad kontextuella och lexikala faktorer, var för sig och i samverkan, är avgörande för val av översättningsstrategier. Det konstateras också att skilda värderingar om behov av läsanpassningar har gjorts i källtexten och måltexten samt att ett målspråksorienterat förhållningssätt i aktuell undersökning inte med nödvändighet avspeglas i en hög grad av dynamisk ekvivalens.

# Innehållsförteckning

<b>1. Inledning.....</b>	<b>1</b>
1.1. Syfte.....	2
1.2. Metod och material.....	2
1.3. Presentation av källtext och författare.....	2
<b>2. Källspråk eller målspråk i centrum? .....</b>	<b>4</b>
2.1. Egennamn, institutionella och kulturella termer samt allmänspråkliga begrepp – gränsdragningsfrågor.....	5
2.2. Att översätta ett främmande språkbruk .....	6
2.3. Indirekt översättning.....	9
2.4. Översättning – varför och för vem?.....	10
<b>3. Analys av översättningsproblem.....</b>	<b>11</b>
3.1. Spanska inbördeskriget och den internationella politiken – för vem? .....	11
3.2. Främmande språkbruk i källtexten .....	12
3.2.1. Stadsgeografiska referenser.....	12
3.2.2. Institutionella och kulturella termer m.m. ....	15
3.2.2.1. Från tyskan .....	15
3.2.2.2. Från italienskan .....	20
3.2.2.3. Från franskan.....	23
3.2.2.4. Från spanskan .....	24
3.2.2.5. Från allmänspråket .....	26
3.2.2.6. Metonymier .....	28
3.3. Citat.....	29
3.3.1. Översatta citat i källtexten .....	30
3.3.2. Oöversatta citat i källtexten .....	30
<b>4. Sammanfattande diskussion .....</b>	<b>32</b>
<b>Material- och litteraturförteckning .....</b>	<b>35</b>

## 1. Inledning

Min ambition som översättare är framför allt att arbeta med olika typer av samhällsrelaterade och populärvetenskapliga texter. Valet av objekt för översättning och analys i denna uppsats – *A New International History of the Spanish Civil War* av Michael Alpert – föll sig ganska naturligt av flera orsaker. Historia i allmänhet intresserar mig och Spanien vid tiden för inbördeskriget är ett område som ligger mig särskilt varmt om hjärtat och där jag är väl påläst, något som givetvis är en fördel vid arbetet med en översättning. Lika viktigt vid valet av källtext har varit tanken på de tilltänkta läsarna av översättningen och möjligheten till publicering av boken översatt i sin helhet. Särskilt mycket litteratur på svenska, i original eller översättning, som behandlar det spanska inbördeskriget finns inte. Brittiska historiker har dominerat forskningen på området med ledande namn som Hugh Thomas och Paul Preston. Thomas standardverk *The Spanish Civil War* utkom första gången 1961 och har därefter följts av reviderade utgåvor, den sista så sent som 2011. En svensk översättning (Olof Hoffsten) av boken utkom 1978. Bland de talrika titlar i ämnet som publicerats av Paul Preston sedan 1980-talet kan här särskilt nämnas *The Spanish Civil War: Reaction, Revolution and Revenge*, utgiven 2006 och till stora delar en revidering av tidigare publicerade verk med andra titlar av samme författare. Preston finns inte översatt till svenska. En svensk översättning (Kjell Waltman) av brittiske militärhistorikern Antony Beevors *The Spanish Civil War* utkom 2008 med titeln *Spanska inbördeskriget*. Boken är framför allt en detaljerad redogörelse för de militära aspekterna av inbördeskriget. Av svenskspråkig litteratur i original förtjänar den svensk-uruguayanske författaren Marcos Cantera Carlomagno att omnämnas. I *Sverige och det spanska inbördeskriget* (1999) diskuterar han näringslivets försök att påverka svensk utrikespolitik under perioden. Man kan sammanfattningsvis konstatera att någon mer omfattande studie av de internationella aspekterna på det spanska inbördeskriget till dags dato inte har utkommit på svenska. En översättning av Michael Alperets bok i sin helhet skulle alltså kunna fylla en lucka i den svenskspråkiga historielitteraturen.

## 1.1. Syfte

Ansatsen för denna uppsats är att förena teori och praktik. Vilka problemställningar kan man möta som översättare av populärvetenskaplig litteratur och hur kan man komma fram till rimliga förhållningsätt inför dessa problemställningar? Det praktiska arbetet förväntas bilda avstamp till teoretiska diskussioner vars bärighet prövas i utarbetandet av översättningen. Naturligtvis gäller även det omvända förhållandet – att relevansen i det praktiska arbetet prövas i relation till den teoretiska diskussionen.

## 1.2. Metod och material

Av källtextens närmare tvåhundra sidor har de inledande cirka tjugo sidorna översatts inom ramen för uppsatsen. Översättningen utgörs av en inledande prolog samt de två första kapitlen i boken. Under översättningens gång har ett antal problemområden som berör mångspråkliga sammanhang i källtexten framträtt och påkallat nödvändigheten av en eller annan form av mer generella ställningstaganden. För att säkerställa att detta görs så välgrundat som möjligt har utöver det översatta avsnittet en genomgång av boken i sin helhet genomförts och förekomsten av sådant textinnehåll som är av relevans för de valda problemområdena kartlagts.

## 1.3. Presentation av källtext och författare

Michael Alpert, född 1936, är professor emeritus i spansk historia vid University of Westminster i England. Han har under lång tid forskat i spansk 1900-talshistoria och skrivit flera böcker och talrika artiklar om det spanska inbördeskriget. Därutöver har han forskat och skrivit om judisk historia i Spanien och har innehaft ledande poster i flera brittiska sällskap för studier i judendomens historia.

*A New International History of the Spanish Civil War* utkom i första utgåva 1994 och rönnte uppmärksamhet inte minst på grund av författarens hantering av en omfattande mängd arkivmaterial, tryckta dokument och sekundärlitteratur på sex språk (engelska, franska, tyska, spanska, italienska och ryska). En andra utgåva av boken utkom 2004 med uppdateringar utifrån aktuellt forskningsläge och nytillgängliggjort arkivmaterial. Det är denna utgåva som utgör grund för förevarande uppsats. Boken med sina knappt tvåhundra sidor har ett tydligt populär-

vetenskapligt anslag. Målgruppen är sannolikt en ganska bred historieintresserad allmänhet. Språket är relativt lätt och ledigt och inte utan vissa inslag av torr brittisk humor. Litteraturförteckningen är omfattande men författaren har valt att hålla en begränsad notapparat.

Ett av bokens karakteristiska drag är de mångspråkliga inslagen, dels på det lexikala planet och dels i formen av citat. Störst utmaning för den engelskspråkige läsaren erbjuder förmodligen bokens många främmande termer och uttryck. Framför allt handlar det om institutionella termer på tyska, franska, italienska och spanska där författaren ofta har valt att inte infoga några översättningsmotsvarigheter eller andra typer av förklaringar.

## 2. Källspråk eller målspråk i centrum?

Som berördes i metodavsnittet ligger fokus för detta arbete på de mångspråkliga sammanhangen i den studerade källtexten. En nyckelfråga vid översättningen av boken handlar om förhållningssättet inför det faktum att ett inte obetydligt inslag i boken måste te sig som tämligen främmande redan för läsare av originaltexten. Bör jag som översättare i det läget göra mitt bästa för att låta denna främmandegörande dimension återspeglas i måltexten eller ska jag koncentrera mig på att utarbeta en text som prioriterar begriplighet och läsbarhet och på så vis går den tänkta målgruppen till mötes? Ett centralt tema inom översättningsvetenskapen har sedan länge varit just frågan om huruvida översättarens lojalitet i första hand ligger hos källtextens författare eller hos måltextens läsare. Ska översättaren främst vara trogen källtexten eller ska den tilltänkte läsaren stå i fokus och den översatta texten anpassas utifrån målspråkskulturens krav och förväntningar? Hjort-Pedersen (1994:130–33) talar om *källspråksorienterade* och *målspråksorienterade* översättningar. En källspråksorienterad översättning ligger nära originalet och innebär en större utmaning för läsaren medan en målspråksorienterad översättning anpassar texten med hänsyn till den nya läsarens kulturella referensramar. Flera tidigare forskare har diskuterat liknande begrepp.

Nida myntade begreppen *formell* och *dynamisk ekvivalens*. Formell ekvivalens innebär en tydlig orientering mot källtextstrukturen genom att stor tonvikt läggs vid exakthet med målet att ge läsaren nära tillgång till källspråket och källspråkskulturen (Munday 2001:41). Dynamisk ekvivalens baserar sig på det som Nida kallar ”principen om ekvivalent effekt” där ”förhållandet mellan mottagare och budskap ska vara i stort sett detsamma som det som förelåg mellan originalets mottagare och budskap” (citrat enligt Munday 2001:42, min översättning).

Newmark distanserar sig från Nidas princip om ekvivalent effekt då han menar att någon sådan inte kan existera om en text är skild från källspråket i tid och rum (Newmark 1986:69). Istället använder han sig av begreppen *semantisk* och *kommunikativ* översättning (1986:39):

Communicative translation attempts to produce on its readers an effect as close as possible to that obtained on the readers of the original. Semantic translation attempts to render, as closely as the semantic and syntactic structures of the second language allows, the exact contextual meaning of the original.

Venuti vänder sig mot så kallade *domesticating practices* som han menar har bidragit till att osynliggöra översättaren i översättningen (1995:1–8). De engelskspråkiga läsarnas krav på flyt och omedelbar förståelse tar sitt uttryck, hävdar han, i ett etnocentriskt våld som leder till att främmande inslag i texten elimineras (1995:20). Motstrategin – *foreignization* – har som mål att ”skicka läsaren utomlands” istället för att ”ta hem författaren” (1995:20, min översättning). Enligt Venuti är det i litterära texter som ett verkligt val kan göras mellan *domestication* och *foreignization*, medan icke-litterära texter framför allt styrs av krav på att vara kommunikativa (1995:41).

## **2.1. Egennamn, institutionella och kulturella termer samt allmänspråkliga begrepp – gränsdragningsfrågor**

Ett område som nästan per automatik ställer frågan om ett källspråks- eller målspråksorienterat förhållningssätt i centrum är översättning av egennamn och institutionella och kulturella termer.

Utifrån Nationalencyklopedins definition kan *egennamn* ses som ”ord eller ordförbindelse som betecknar en enskild individ eller ett individuellt begrepp” ([www]). Enligt Newmark betecknar *institutionella termer* politiska, finansiella, administrativa och samhällsrelaterade termer (1986:75), medan *kulturella termer* ligger utanför det universella och det personliga språket och särskilt förknippas med ett visst samhälles traditioner och levnadsmönster (1986:94).

Det är svårt att dra exakta gränser mellan de olika begreppskategorierna som i många fall är överlappande. Namn på personer, länder eller gator är självklara egennamn. Namnet på ett lands parlament däremot, t.ex. tyska *Bundestag*, kan ses både som egennamn och institutionell term. Rimligtvis skulle man kunna betrakta institutionella termer av det här slaget som en underavdelning till kategorin egennamn. Intressant i sammanhanget är att notera hur den allt annat än självklara gränsdragningen kommer till uttryck i skriftspråkliga konventioner. På svenska behålls stor begynnelsebokstav i det oböjliga låneordet *Bundestag* medan den etablerade översättningen, ”förbundsdagen”, skrivs med liten begynnelsebokstav. Den politiska motsvarigheten i



Ryssland – ”duman” eller ”statsduman” – skrivs företrädesvis med liten begynnelsebokstav vilket säkert har att göra med att ordet har försvenskats genom anpassning till svenskt böjningsmönster.

Många institutionella termer kan också ses som en underkategori till det vidare begreppet kulturella termer då politik och social organisation ju också är en del av ett samhälles traditioner och levnadsmönster.

Utöver kategorierna egennamn, institutionella termer och kulturella termer tillkommer kategorin *allmänspråkliga begrepp* som jag i denna studie definierar som *ord som saknar uppenbar anknytning till någon av övriga redovisade kategorier*. Det ligger inte i denna uppsats syfte att en gång för alla reda ut gränsdragningsproblemen mellan de ovan diskuterade kategorierna. Tvärtom kommer beteckningarna många gånger att behandlas både vagt och överlappande.

## 2.2. Att översätta ett främmande språkbruk

Det låter kanske som ett rimligt antagande att översättning av främmande egennamn överhuvudtaget inte är möjligt. I teorin skulle namn på enskilda personer och begrepp befinna sig ”utanför språket” och som Mill hävdade (Newmark 1986:70) varken bära på betydelse eller konnotationer och därför vara omöjliga att översätta. Ändå är det viktigt att, som Hinchliffe (2005:7) framhåller, komma ihåg att egennamn till sitt ursprung är deskriptiva men att de i många fall över tiden har förlorat sin deskriptiva funktion och övergått till att bli helt godtyckliga beteckningar. Mycket schematiskt skulle man kunna säga att ju godtyckligare prägel på beteckningen, desto mindre anledning eller benägenhet till översättning och det omvända – att ju deskriptivare prägel, desto större anledning eller benägenhet till översättning. Detta kan illustreras med exemplet *United States of America* – *USA* där den fullt utskrivna beteckningen är tydligt deskriptiv och på svenska motsvaras av det numera tämligen föråldrade ”Amerikas förenta stater” eller bara ”Förenta staterna”. Den förkortade varianten *USA* har däremot fått prägel av godtycklig beteckning och översätts inte till svenska. Ofta är det dock inte fullt så enkelt att dra en klar skiljelinje mellan deskriptiva och godtyckliga beteckningar, och Hinchliffe (2005:7) understryker att det finns många komplexa och motstridiga faktorer som spelar in när egennamn överförs till ett annat språk. Han listar tre grundprinciper för hur man går till väga vid översättning av egennamn (2005:5):

1. Att inte översätta alls.
2. Direktöversättning, så att t.ex. ”Nordiska rådet” blir *the Nordic Council*.
3. Anpassning till målspråket med hjälp av en meningsfull motsvarighet, så att t.ex. *Jack Frost* blir ”Kung Bore” på svenska.

Till att börja med kan man konstatera att många egennamn rätt och slätt inte översätts och därför överhuvudtaget inte blir föremål för några överväganden gällande val av översättningsstrategi. Under denna kategori faller de flesta namn på gator, torg och liknande, men undantag görs för vissa berömda platser såsom Röda torget, Markusplatsen och Himmelska fridens torg (2005:6). Det omvända förhållandet gäller för egennamn med en etablerad översättning som är allenarådande. Det ses som en självklarhet att *The White House* blir ”Vita huset” på svenska. I fall av det här slaget finns inte utrymme för överväganden om källspråklig eller målspråklig orientering utan det blir enbart en fråga om rätt eller fel och översättaren har att lita till sin språkliga allmänbildning och, i knivigare fall, till uppslagsboken.

Problemet infinner sig när det finns flera tänkbara strategier att tillgå. Ofta är detta fallet när man har att göra med länders olika institutionella och kulturella termer. Newmark (1986:78) pekar på skalans ena ytterände med den invigde läsaren som kräver att källspråkstermen behålls intakt, och den motsatta änden med den så kallade vanlige läsaren som efterfrågar en mer lättillgänglig anpassning till målspråket. Som översättare behöver man ha klart för sig vilka strategier som finns att tillgå och då kan den ovan redovisade trepunktslistan förefalla lite väl förenklad. Newmark (1986:75–77) redogör för en lång rad av olika tillvägagångssätt, vilka skulle kunna betraktas som underkategorier och kombinationer av metoderna i nämnda lista. Följande är ett urval:

**Transkribering**, t.ex. tyska *Bundestag* bevaras oförändrat i översättningen.

**Bokstavs nära översättning (Literal translation)**. Tillvägagångssättet kan användas när termen är genomskinlig eller semantiskt motiverad, t.ex. *der Reichstag* – ’riksdagen’.

**Översättningslån (Through-translation, Loan-translation)**, t.ex. *Assemblée Nationale* – ’nationalförsamlingen’.

**Översättningsbenämning (Translation label)**. En ungefärlig motsvarighet eller en ny term, ofta en sammansättning, för ett fenomen

som är specifikt för källspråskulturen. En sådan benämning ska enligt Newmark sättas inom enkla citationstecken, vilka kan förväntas försvinna om termen vinner allmän acceptans. Som exempel ger han tyska *Gastarbeiter* där den engelska översättningsbenämningen 'guest worker' knappast längre omfattas av den reservation som de ursprungligen rekommenderade citationstecknen signalerade.

**Översättningspar (Translation couplets).** Det vanligaste översättningsparet är enligt Newmark transkribering följt av översättning inom parentes, t.ex. *Knesset* (det israeliska parlamentet). I normalfallet låter man sedan källspråkstermen stå ensam i resten av texten. I vissa fall ges företräde åt översättningen följt av originaltermen inom parentes. Det är då fråga om ett målspråksorienterat översättningspar och som regel används endast den översatta termen i fortsättningen av texten.

**Metafor.** När namn på huvudstäder, gator och byggnader används som beteckning för länders regeringar och andra institutionella organ är det enligt Newmark exempel på metaforisk användning av de geografiska begreppen. Dock är det förmodligen riktigare att tala om *metonymi* i detta sammanhang. Metonymi (gr. 'namnbyte') betecknar en "stilistisk figur där ett uttryck ersätts av ett annat, som står i viss relation till det gängse" (NE [www]). En klassisk metonymi är användningen av *Quai d'Orsay* som benämning på det franska utrikesdepartementet.

En källspråksorienterad översättning skulle i sin mest extrema form använda transkriberingar av alla egennamn och institutionella och kulturella termer. Naturligtvis finns det språkliga konventioner som gör en sådan översättning om inte otänkbar så åtminstone högst olämplig och säkerligen löjeväckande. I själva verket finns det ofta en vedertagen praxis som man har att rätta sig efter. Det är när denna praxis antingen inte är särskilt tydlig eller när praxis i sig själv lämnar utrymme för olika förfaringssätt som översättarens egna överväganden kring källspråks- och målspråksorientering blir relevant. Om man genomgående väljer att transkribera får man enligt Newmark (1986:96) en text som är kort och koncis men svårbegriplig, som lyfter fram kulturen men skymmer budskapet och får svårt att kommunicera med läsaren. Med en motsatt strategi menar Newmark att man får en text som utelämnar kulturen och fokuserar på budskapet. Texten blir mindre ekonomisk och slagkraftig än originalet.

När tvivel föreligger anser Newmark att översättaren bör välja transkribering framför översättning (1986:81). Han ser det närmast som en moralisk förpliktelse att spegla källtextens kulturella dimension och att visa respekt för främmande länder och kulturer (1986:96). Samtidigt menar han att det är översättarens plikt att inte överföra ord som *nouveau riche* och *machismo* till målspråket då termerna inte refererar till begrepp som är unika för källspråkskulturen (1986:81–83). Till samma kategori räknar Newmark ord som *détente*, *rapprochement*, *coup d'état* och *entente* som inte har någon kulturell särprägel utan i första hand speglar äldre tiders franska dominans inom diplomatins språk. Enligt Newmark ligger det ofta mode och snobbighet bakom användningen av denna typ av ord, och man bör undvika att importera dem till målspråket. Å andra sidan framhäver han att det finns tillfällen då en kombination av nationalkänsla och välljud spelar in i bibehållandet av ord som *führer*, *duce* och *caudillo* (1986:80). Närliggande är de så kallade symbolorden (*token-words*) som används när det är särskilt angeläget att ge lokal färg åt texten (1986:82).

Newmarks generella rekommendation när man har att göra med historiska institutionella termer är att transkribera dem såvida det inte finns vedertagna översättningar (1986:101). Men återigen med en reservation: Ju mer akademisk en text är, desto mindre är behovet av förklaring och förtydligande, och omvänt kan man i populärt inriktade texter istället använda en funktionell eller beskrivande term.

### 2.3. Indirekt översättning

Det är inte enbart de rent lexikala aspekterna som ger anledning till särskilda överväganden kring de mångspråkliga sammanhangen i källtexten som bildar utgångspunkt för denna studie. Ett annat framträdande drag är bokens mångahanda citat från andra språk än engelskan. Vid det stora flertalet av tillfällena möter läsaren (naturligt nog) citaten enbart i engelsk översättning och det är inte alldeles självklart hur man ska förhålla sig till detta faktum vid utarbetandet av en svensk översättning. Om man av olika skäl väljer att inte utgå från originalcitaten blir alternativet att tillämpa andrahandsöversättning, eller *indirekt översättning*. Detta förfaringssätt involverar som regel tre språk och innebär att en översättning görs av en text som i sig är en översättning av originaltexten. De mest uppenbara orsakerna till indirekt översättning är att det kan vara svårt att få tag på originalet eller att det saknas kunskaper i originalspråket (Ringmar [www]). Generellt brukar förfaringssättet mötas med skepsis, till exempel heter det i kriterierna för det svenska

statliga översättningsstödet att "[ö]versättningen förutsätts utgå från originalverket. Bara i undantagsfall kan översättning via ett annat språk godtas" (SOU 1997:141, s.162). Inte desto mindre är indirekt översättning en tämligen utbredd metod, främst inom skönlitteraturen, och återspeglar enligt Ringmar ([www]) ofta "hierarkiska relationer där kommunikation mellan periferer går via det centrala språket". I Europa har det viktigaste förmedlande språket historiskt varit franska vars roll i modern tid alltmer har kommit att övertas av engelskan ([www]). Ringmar pekar på risken för att litteratur från perifera språkområden förlorar sin särart när översättningen sker via ett centralt språk och att diskrepansen mellan original och måltext kan bli större än vid direkt översättning från ett språk till ett annat.

#### **2.4. Översättning – varför och för vem?**

Utifrån antagandet att varje översättning skrivs i ett visst syfte och för en tilltänkt målgrupp med sina egna förkunskaper, föreställningar och förväntningar formulerade den tyske lingvisten Vermeer sin *skoposteori*. Teorin lyfter fram översättningens syfte som avgörande för valet av metoder och strategier i utarbetandet av en funktionellt passande måltext (Munday 2001:79). Detta innebär att samma källtext kan översättas på olika sätt beroende på måltextens syfte och utformningen av det uppdrag som har förhandlats fram mellan uppdragsgivaren och översättaren (2001:80).

### 3. Analys av översättningsproblem

I föregående teoriavsnitt redogjordes för förhållningssätt till vad man i mycket vid mening skulle kunna kalla främmande inslag i en text. Vi rör oss framför allt på den lexikala nivån såtillvida att det är översättning av egennamn samt institutionella och kulturella termer som står i fokus. Större delen av detta analysavsnitt kommer att uppehålla sig vid översättningen av nämnda kategorier i min egen översättning av de inledande cirka tjugo sidorna av Michael Alperts *A New International History of the Spanish Civil War* samt vid egna översättningsförslag hämtade från bokens övriga delar. I ett kortare avsnitt redogörs därefter för olika överväganden inför bokens många citat, såväl översatta som oöversatta i källtexten, från andra språk än engelska. Som en röd tråd genom framställningen följer diskussionen om ett källspråks- eller målspråksorienterat förhållningssätt. För att möjliggöra en så relevant analys som möjligt presenteras först en redogörelse för syftet med den aktuella översättningen.

#### 3.1. Spanska inbördeskriget och den internationella politiken – för vem?

I avsnitt 1.3 ovan konstaterades att *A New International History of the Spanish Civil War* är skriven med ett tydligt populärvetenskapligt anslag men att boken också innehåller ett rikt mått av främmande termer och uttryck som säkerligen vållar läsarna vissa svårigheter. Det är rimligt att anta att dessa termer och uttryck genomgående är av samma svårighetsgrad för en engelsk läsare som för en svensk. Man får emellertid ha i åtanke att de potentiella engelskspråkiga läsarna är oändligt många fler till antalet än de svenskspråkiga. Det är knappast en vågad gissning att ett förlag för att vara intresserat av att bekosta översättningen av en bok av det här slaget gärna ser att den färdiga produkten kan locka en någorlunda bred läsekrets. Således kommer ett svenskt förlag sannolikt att vilja se en kompensation för den mindre läsekretsen genom en breddning av densamma. Detta faktum medför högst troligen att syftet med en svensk översättning av boken – dess *skopos* – kommer att skilja sig från

originallets. Vari denna skillnad består blir i slutänden upp till diskussion mellan översättaren och uppdragsgivaren. Under alla omständigheter kan det rimligen ses som befogat att göra vissa anpassningar så att innehållet bättre tillgängliggörs för svenska läsare eller, för att knyta an till tidigare använd terminologi, att lägga tonvikten på ett *målspråksorienterat* synsätt i översättningen.

### 3.2. Främmande språkbruk i källtexten

Med *främmande språkbruk* avses här termer, begrepp, ord och uttryck hämtade från andra språk och kulturer än den engelska källspråkskulturen. Ambitionen har varit att åstadkomma en så heltäckande kartläggning som möjligt av hela bokens textinnehåll. Exempelen som följer är således inte enbart tagna från bokens inledande avsnitt, som är översatt i sin helhet, utan i stor utsträckning används även exempel från de övriga kapitlen. Med utgångspunkt från de redovisade exemplen analyseras och jämförs tillvägagångssätt i originaltexten och i översättningen. Många av exemplen diskuteras utifrån textutdrag då kontext och formkrav ofta är avgörande för valet av översättningsmetod. Samtliga fetstilsmarkeringar i citaten är mina egna.

#### 3.2.1. Stadsgeografiska referenser

Det kan vara på sin plats att konstatera att stadsgeografiska referenser såsom gator, torg, broar och parker förekommer i begränsad omfattning i källtexten. Det är emellertid inte alltid alldeles självklart hur man ska förhålla sig som översättare eftersom olika principer ofta ställs mot varandra. Ett första steg är att undersöka hur bokens författare har gjort.

Några nedslag görs i stadslandskapet i Madrid, Paris och London. Ingen annanstans. Vi behöver alltså överhuvudtaget inte förhålla oss till exempelvis tysk eller rysk stadsgeografi. Bokens prolog tar oss med på en retrospektiv promenad genom den spanska huvudstaden:

- (1a) Walking through **the West Park – the Parque del Oeste** – in Madrid, descending towards the River Manzanares and **the French Bridge – the Puente de los Franceses** – the scene of bloody battles during Franco's siege of the capital between November 1936 and the of March 1939 – one suddenly comes across a number of concrete constructions which are recognisable as artillery emplacements (s. 1).

- (1b) När man går genom **Parque del Oeste, Västra parken**, i Madrid, ner mot Manzanares-floden och **Puente de los Franceses, Franska bron** – där blodiga strider utkämpades under Francos belägring av huvudstaden mellan november 1936 och slutet av mars 1939 – framträder plötsligt ett antal betongstrukturer som visar sig vara gamla artilleriställningar.

I exemplet ovan omnämns två landmärken först i engelsk översättning och därefter i inskjutningar på originalspråket. Det är naturligtvis önskvärt att läsaren får klart för sig vilka typer av platser hon guidas igenom. Åtminstone *Puente de los Franceses* är knappast tillräckligt genomskinligt för en läsare utan kunskaper i spanska varför någon typ av klargörande är motiverat. Eftersom namnen i sig är beskrivande, fullständigt eller delvis, är direktöversättning ett ganska självklart val. I den svenska översättningen ges företräde åt de spanska benämningarna medan de svenska varianterna står som inskjutningar.

Samma tillbakablickande vandring för oss strax efteråt till ”the open parkland to the west of Madrid, the **Casa del Campo**” (s. 1). Eftersom referensen varken är genomskinlig eller beskrivande – den direktöversatta betydelsen är ”lanthuset” – faller sig författarens beskrivande strategi naturlig, och det finns ingen anledning att göra annorlunda i översättningen (det öppna parklandskapet i Madrids västra utkanter, Casa del Campo).

Författaren litar på läsarens goda minne när platser återkommer ett bra stycke längre fram i boken:

- (2a) The next day, one Franco column planned to cross over the **Puente de los Franceses**. [...] The column was to advance through the **Parque del Oeste**, then round the north of Madrid to plunge down the long **Castellana Avenue**. Another column was to debouch from the park and race round the northern boulevards – today the traffic-choked **Alberto Aguilera, Sagasta and Génova Streets**. A third column would emerge from the park and drive straight down the **Calle de la Princesa** and the **Gran Vía** into the very heart of the city (s. 87).

De svenskspråkiga läsarna får antas besitta samma minneskapacitet som de engelskspråkiga så både bron och parken lämnas orörda i översättningen. *Castellana Avenue* är en tämligen omotiverad anglifiering av *Avenida Castellana*, medan samordningen ”Alberto Aguilera, Sagasta and Génova Streets” är en naturlig och smidig lösning på engelska som knappast låter sig göra på svenska. En svensk översättning skulle då lämpligen använda det spanska *Avenida Castellana* och sedan upprepa ”Calle de Alberto Aguilera, Calle de Sagasta och Calle de Génova”.



Precis som i källtexten lämnas naturligtvis även *Calle de la Princesa* och *Gran Vía* orörda i svensk översättning:

- (2b) En av Francos kolonner planerade att nästa dag ta sig över via **Puente de los Franceses**. [...] Kolonnen skulle avancera genom **Parque del Oeste**, slå en lov norrut och sedan rycka fram längs den långa **Avenida Castellana**. En annan kolonn skulle storma ut ur parken och vidare runt de norra boulevarderna – dagens hårt trafikerade **Calle de Alberto Aguilera**, **Calle de Sagasta** och **Calle de Génova**. En tredje kolonn skulle utgå från parken och rycka fram söderut längs **Calle de la Princesa** och **Gran Vía** rakt in i själva hjärtat av Madrid.

I slutet av boken beskrivs det anarkiliknande tillståndet i regeringsbyggnaderna, i synnerhet krigsministeriet, under Francotruppernas frammarsch mot den illa försvarade huvudstaden:

- (3a) People walked in and out of the Ministry building in the **Plaza de Cibeles** as they liked.
- (3b) Folk promenerade obekymrat in och ut ur ministeriebyggnaden vid **Plaza de Cibeles**.

De läsare som inte känner till att *plaza* betyder 'torg' eller 'öppen plats' går ändå knappast miste om någon viktig del i sammanhanget. Ett beskrivande tillägg skulle störa läsningen och får anses som omotiverat.

Boken berättar om folksammankomster i Paris till stöd för den spanska republiken. Platsen är *Vélodrome d'Hiver*, transkriberat och utan översättning eller förklaring i källtexten. Detta är helt som det ska och naturligtvis gäller samma förfarande i översättningen. Här finns dock en liten fallgrop. Den samvetsgranne översättaren vill förstås vara helt säker på att det inte existerar en etablerad översättning och finner efter visst sökande "Vintervedromen" på en stor mängd internetsidor. Det visar sig dock att det nästan uteslutande rör sig om titeln på en översatt bok – "Den lilla flickan i Vintervedromen" av Anette Muller. I övrigt omnämns platsen med sitt franska namn i de allra flesta källor.

Även i London hålls större sammankomster med anledning av kriget i Spanien. Platserna för dessa – *Luna Park* och *Trafalgar Square* (s. 60) – vållar inga problem som skulle kräva något annat än enkel transkribering i översättningen. Detsamma gäller för *Queen's Hall* i London där en prorepublikansk konferens äger rum 1938 (s. 169).

### 3.2.2. Institutionella och kulturella termer m.m.

I detta avsnitt redovisas och diskuteras ett femtiotal ord och begrepp av främmande karaktär i källtexten och överväganden i samband med översättningen till måltexten. Namn på tidningar och andra publikationer liksom namn på politiska partier och företag har utelämnats då dessa kategorier bara i enstaka undantagsfall har gett anledning till överväganden om andra översättningsstrategier än direkt transkribering från källtexten. Därutöver har ett visst urval gjorts av utrymmesskäl – grovt räknat kan de redovisade exemplen sägas utgöra ungefär två tredjedelar av det totala antalet relevanta förekomster. Urvalet har gjorts utifrån avsikten att ge en representativ bild av innehållet utifrån kategorier som i flertalet fall utgår från språkligt och kulturellt ursprung samt, ifråga om några fall av underkategorier, från jämförelser i graden av läsaranpassning mellan källtext och måltext. Varje kategori redovisas översiktligt i tabellform med därpå följande diskussion av de enskilda exemplen. Följande tabellförklaringar gäller:

<b>ggr:</b> antal förekomster i källtexten	<b>ö.p.:</b> översättningspar
<b>KT:</b> översättningsstrategi i källtexten	<b>förkl.:</b> förklaring
<b>MT:</b> översättningsstrategi i måltexten	<b>gen.:</b> generalisering
<b>— :</b> endast transkribering	<b>utelämn.:</b> utelämnning
<b>bokst.:</b> bokstavsnära översättning	<b>övers.:</b> översättning
<b>växl.:</b> växling mellan olika strategier	

#### 3.2.2.1. Från tyskan

Källtexten innehåller ett stort antal tyska begrepp som i varierande grad kan medföra svårigheter för läsaren. I tabell 1 redovisas begrepp som varken i källtext eller måltext anses fordra någon särskild anpassning.

TABELL 1. *Likvärdig läsaranpassning i källtext och måltext.*

Begrepp från tyskan	ggr	KT	MT
Führer	3	—	—
Luftwaffe	7	—	—
Anschluss	3	—	—
Unternehmen Feuerzauber	1	—	—
Unternehmen Winterübung	1	—	—

*Führer* är att betrakta som ett inlånat ord i både engelska och svenska och används utan restriktioner synonymt med den tyske diktatorn. Ordet anpassar sig dessutom efter svenska formkrav då det tar svensk efterställd artikel (*führern*).

*Luftwaffe* och *Anschluss* är begrepp som knappast vållar många läsare problem varför transkribering får ses som en naturlig lösning.

När det gäller tabellens övriga två begrepp framgår det av textsammanhanget att de är namn på tyska krigsoperationer. Eftersom deras deskriptiva betydelse är av begränsad betydelse för förståelsen av sammanhanget får de stå oöversatta i måltexten precis som i källtexten.

Att en term transkriberas i källtexten men inte i måltexten, som visas i de inledande exemplen från tabell 2, behöver inte nödvändigtvis innebära en större läsanpassning i måltexten.

TABELL 2. Likvärdig läsanpassning i källtext och måltext.

Begrepp från tyskan	ggr	KT	MT
Reich	2	—	bokst.
Reichstag	2	—	växl.
Reichsmark	2	—	bokst.
Lebensraum	1	ö.p.	ö.p.
Sonderstab W	2	förkl.	förkl.
Schiffahrtsabteilung	1	förkl.	förkl.

Ordet *Reich* är förmodligen ännu mer lättbegripligt för svenskspråkiga läsare än för engelskspråkiga, men det är engelskans bruk, i likhet med tyskan, av fristående förställd artikel som gör att det tyska substantivet med lätthet kan infogas i en engelsk mening. Motsvarande användning i en svensk mening skulle kräva en anpassning till svenska formkrav, något som kan anses som uteslutet i det här fallet. Eftersom det närliggande svenska ordet ”riket” i sammanhanget förlorar mycket av det ursprungliga ordets konnotationer blir det nödvändigt att göra ett litet tillägg. Källtextens *the Reich* blir således i måltexten ”det tyska riket”:

- (4a) Hitler’s acceptance of the invitation to help the Spanish insurgents destroy the Spanish Popular Front in 1936 would be a response to German fear and hatred of France and to what Germany saw as a French-led coalition against **the Reich** (s. 5).
- (4b) När Hitler biföll de spanska revoltörernas begäran om hjälp för att krossa den spanska folkfronten 1936 var det ett svar på Tysklands

rädsla och hat mot Frankrike och på vad som sågs som en franskledd koalition mot **det tyska riket**.

Någon skulle kanske hävda att den svenska översättningen av *the Reich* innebär en större läsanpassning i måltext än i källtext. Jag vill påstå att det inte förhåller sig så utan att det enbart handlar om olika vedertagna sätt att överföra samma term till engelska respektive svenska. Utifrån samma logik följer att *Reichstag* och *Reichsmark* saknar översättning i engelskan och därför bör transkriberas, medan svenskan har de etablerade, bokstavnära översättningarna ”riksdag” och ”riksmark”. Stor roll härvidlag spelar naturligtvis det faktum att tyskan och svenskan ofta uppvisar stora likheter på den lexikala nivån och i det här fallet är den semantiska kopplingen dessutom uppenbar. Med detta sagt förefaller måhända följande översättningsexempel (som berör Hitlers remilitarisering av Rhenlandet) motsägelsefullt:

- (5a) Hitler justified his action by insisting two hours later to a delirious **Reichstag** that the French themselves had destroyed the Locarno agreement by allying themselves with Bolshevist barbarity (s. 25).
- (5b) Hitler rättfärdigade sitt agerande genom att två timmar senare inför en exalterad **Reichstag** vidhålla att fransmännen själva hade omintetgjort Locarnofördraget genom att alliera sig med bolsjevikbarbarerna.

Troligen är det kombinationen obestämd form och konkret betydelse, eller möjligen personifiering, som gör den transkriberade termen till ett ganska självklart val. När Hermann Göring några sidor längre fram omnämns som *President of the Reichstag* (s. 30) kan man dock tryggt luta sig tillbaka mot den vedertagna översättningen ”riksdagspresident”.

*Lebensraum* hör till de centrala begreppen i Hitlers ideologi. Det starkt symbolladdade ordet behålls i såväl källtext (s. 25) som måltext tillsammans med de etablerade översättningarna ”living-space” respektive ”livsrum”. Värt att notera är att författaren i originaltexten genom användning av enkla citationstecken (’living-space’) tycks vilja markera att det rör sig om en översättningsbenämning snarare än en fullt ut vedertagen översättning. Något motsvarande behov föreligger knappast när det gäller den väletablerade svenska översättningen.

Följande två exempel ur källtexten visar att det ibland fungerar utmärkt att förklara begreppen i sitt sammanhang utan att någon egentlig översättning är nödvändig:

- (6) General Helmuth Wilberg was ordered to set up a special staff – **Sonderstab W** (s. 31).
- (7) Their journeys to Spain were organised by a special section, the **Schiffahrtsabteilung**, within the Sonderstab W (s. 80).

I en svensk översättning drar läsaren dessutom nytta av begreppets uppenbara genomskinlighet i framför allt det senare exemplet.

Den uttalade ambitionen att lägga tonvikt på ett målspråksorienterat synsätt medför val av översättningsstrategier som gör att måltexten blir mer läsaranpassad än källtexten. Exempel på detta redovisas i tabell 3:

TABELL 3. *Större läsaranpassning i måltext än i källtext.*

Begrepp från tyskan	ggr	KT	MT
Ibero-Amerikanische Institut	1	—	bokst.
Auslandsorganisation	5	—	förkl.
Wehrmacht	5	—	ö.p.
Abwehr	3	ö.p.	ö.p.
Ortsgruppenleiter	1	ö.p.	övers.
Blitzkrieg	1	ö.p.	bokst.

*Abwehr* var namnet på den tyska underrättelsetjänsten mellan 1920 och 1945. Det rör sig alltså om en historisk institutionell term, nära förknippad med den nazistiska tidseran. Ordet bör således transkriberas, men för att inte försvåra alltför mycket för läsaren är det på sin plats att bifoga en översättningsmotsvarighet. Vid detta slags förfarande håller man sig sedan som regel enbart till antingen källspråks- eller målspråkstermen. I det här fallet rör det sig dock om en tämligen svår term som inte med självklarhet förstås utifrån textsammanhanget och vars upprepade förekomster i boken föregås av långa textintervaller vilka ställer till det för läsarens minne. Av de tre gånger *Abwehr* förekommer i källtexten bifogar författaren översättningsmotsvarigheter vid de två första tillfällena. Den tredje och sista gången anser han uppenbarligen att läsaren ska kunna sin läxa:

- (8a) General Roatta, the senior Italian officer in Spain, told Ciano at the beginning of 1937 that both General Sperrle, the senior German officer in Spain, and Admiral Canaris, head of **the Abwehr** and an expert on Spain, entertained grave doubts about continuing to help Franco (s. 194).

I översättningen används en målspråksorienterad lösning, med ett inledande översättningspar följt av termen enbart på svenska vid de följande förekomsterna:

- (8b) General Roatta, högsta italienska befäl i Spanien, berättade i början av 1937 för Ciano att både general Sperrle, högsta tyska befäl i Spanien, och amiral Canaris, chef för **den tyska under-rättelsetjänsten** och Spanienexpert, var mycket tveksamma till ett fortsatt stöd till Franco.

*Auslandsorganisation* och *Ortsgruppenleiter* dyker upp i samma mening i källtexten. *Ortsgruppenleiter* var benämningen på nazistpartiets lokale gruppledare i en stad. I originaltexten används ett källspråksorienterat översättningspar:

- (9a) Langenheim was the **Ortsgruppenleiter or townleader** for the 33 Nazi Party members in Tetuán and as such reported to Ernst Wilhelm Bohle, head of the **Auslandsorganisation – the AO** – for expatriate Germans (s. 26).

Den tyska termen förekommer endast vid ett tillfälle i texten och eftersom den knappast är av central betydelse för framställningen får det anses som motiverat att använda en tydligt målspråksorienterad översättningsmotsvarighet i den svenska versionen:

- (9b) I egenskap av **lokal gruppledare** för de 33 medlemmarna av nazistpartiet i Tetuán rapporterade Langenheim till Ernst Wilhelm Bohle, chef för **Auslandsorganisation – AO** – som var namnet på **nazistpartiets utlandsorganisation**.

*Auslandsorganisation* förstås i källtexten utifrån textsammanhanget och förklaringen ”for expatriate Germans”. Vad som inte riktigt framgår i sammanhanget är att det specifikt rör sig om nazistpartiets utlandsorganisation, något som författaren antagligen ser som underförstått. Termen förekommer förhållandevis flitigt i boken (fem gånger) och någon ytterligare hjälp för förståelsen erbjuds inte läsaren när ordet återkommer i källtexten. En god förståelse av termen får anses vara av betydelse för en god behållning av boken. Följaktligen torde det vara motiverat att, som i översättningsexemplet, ge en tydligare förklaring av termen vid det första tillfället och sedan nöja sig med transkribering i övriga fall, precis som i källtexten.

Även *Wehrmacht* refererar specifikt till nazitidens tyska krigsmakt. Läsaren av källtexten förväntas ha kunskap om begreppet, för ingen

översättning eller förklaring ges. Ordet dyker först upp när general Werner von Blomberg presenteras som ”War Minister and commander of **the Wehrmacht**.” Måltexten görs mer läsanpassad genom tillämpning av ett översättningspar – ”krigsminister och överbefälhavare för **Wehrmacht – den tyska krigsmakten**” – följt av enbart svensk översättning vid de övriga förekomsterna i texten.

Den pensionerade general Wilhelm Faubel utses till chef för *the Ibero-Amerikanische Institut* i Berlin. Engelskans bruk av förställd artikel och den tyska termens genomskinlighet motiverar valet av transkribering i källtexten. Svenskans efterställda artikel och möjligheten till en bokstavnära översättning väger över för det direktöversatta ”Ibero-amerikanska institutet” i måltexten.

Lexikal likhet med tyskan motiverar den etablerade svenska översättningen ”blixkrieg” och utelämnande av det tyska ordet. I originalet bildar det tyska *blitzkrieg* översättningspar tillsammans med översättningsbenämningen *lightning war*.

### 3.2.2.2. Från italienskan

I källtexten förekommer ett antal begrepp med italienskt ursprung. Inledningsvis diskuteras, i anslutning till tabellredogörelsen nedan, några exempel där ingen särskild läsanpassning bedömts vara nödvändig vare sig i originalet eller i översättningen.

TABELL 4. Likvärdig läsanpassning i källtext och måltext.

Begrepp från italienskan	ggr	KT	MT
Giustizia e Libertá	1	—	—
Barba Elettrica	1	—	—
Monsignor	6	—	—

I texten berättas om en anti-fascistisk bataljon som skickas till Spanien i krigets inledning. Namnet på bataljonen – *Giustizia e Libertá* – är inte på något sätt avgörande för förståelsen av sammanhanget och transkribering blir det naturliga valet i såväl källtext som måltext. De italienska orden är dessutom i hög grad genomskinliga, framför allt för engelskspråkiga läsare men även för de flesta svenskspråkiga.

En italiensk befälhavare omnämns med det tillnamn som hans karakteristiska skäggbeklädnad renderade honom:

(10a) General Bergonzoli, known as 'Barba Elettrica', claimed to a journalist that he had two thousand men with grey hair.

Läsare med obefintliga kunskaper i italienska kan få svårt att gissa anledningen bakom befälhavarens målade tillnamn. Trots detta görs ingen anpassning i översättningen:

(10b) General Bergonzoli, känd som "Barba Elettrica", uppgav för en journalist att han hade tvåtusen män med grått hår.

Det hade naturligtvis varit fullt möjligt att göra en läsanpassning – "känd som 'Barba Elettrica' för sin karakteristiska skäggbeklädnad". Men man ska nog ändå akta sig för att göra tillägg av det här slaget när man har att göra med mer kuriosaliknande inslag i texten.

*Monsignor* är en hederstitel som tilldelas högt uppsatta personer inom romersk-katolska kyrkan. I källtexten används förkortningen *Mgr.* Någon motsvarande förkortning ser man knappast i svenska texter, sålunda skrivs hela ordet ut där det förekommer i måltexten.

I anslutning till uppställningen i tabell 5 diskuteras några begrepp från italienskan där det har bedömts vara motiverat att göra särskilda läsanpassningar i måltexten.

TABELL 5. Större läsanpassning i måltext än i källtext.

Begrepp från italienskan	ggr	KT	MT
Duce	15	—	växl.
Ufficio Spagna	2	—	ö.p.
Nunzio	4	—	ö.p.
condottiero	1	—	gen.

Den klassiska benämningen på den italienske diktatorn Mussolini, *Il Duce*, fordrar skilda grepp i källtext och måltext. Här rör det sig om en av de allra mest frekvent omnämnda personerna i boken och författaren använder den klassiska diktatorstiteln – *the Duce* – flitigt som variation till att ständigt upprepa ledarens namn. Till skillnad mot vad som är fallet med den tyska *führer*-titeln (se ovan avsnitt 3.2.2.1) tillåter inte svenskans formkrav att *duce* försvenskas med efterställd artikel. Som översättare till svenska får man helt enkelt bita i det sura äpplet och sedan nöja sig med att stoppa in *il duce* en gång som inskjutning för att därefter antingen upprepa namnet Mussolini eller använda benämningar såsom (den italienske) diktatorn eller fascistledaren.



*Ufficio Spagna* var namnet på en särskilt inrättad avdelning med uppgift att samordna den italienska fascistregimens krigsbistånd till Spanien:

- (11a) A **special department**, the **Ufficio Spagna**, was set up under Ciano's direct authority. Its role was to centralise the requests of the Italian Military Mission in Spain and to coordinate the responses to them.

Termen är inte helt genomskinlig och står utan översättning i källtexten men utifrån sammanhanget är det lätt att se vad det rör sig om. Med ganska enkla medel kan man dock infoga en direktöversättning i måltexten och på så vis göra den italienska termen ännu tydligare utan att läsningen för den skull störs på något sätt:

- (11b) Ett **särskilt spanienkontor**, **Ufficio Spagna**, inrättades under Cianos direkta ledning. Dess uppgift var att centralisera de militära äskandena från den italienska operationen i Spanien och samordna hanteringen av dem.

I källtexten används italiensk stavning av titeln *nunzio* ("nuncio" på engelska) som benämning på det påvliga sändebudet:

- (12a) The Vatican, advised by its **Nunzio** in Madrid, Mgr Tedeschini, considered the Spanish Church, which had always been identified with reactionary and conservative views, as undesirably backwards (s. 126).

En och annan läsare av källtexten behöver gissningsvis konsultera uppslagsboken för att förstå innebörden av det diplomatiska begreppet. I måltexten undviks problemet genom att den i stort sett synonyma termen "ambassadör" infogas inom parentes.

- (12b) Vatikanen tog råd från sin **nuntie (ambassadör)** i Madrid, monsignor Tedeschini. Den spanska kyrkan, som alltid hade hållits för reaktionär och konservativ, uppfattades av Vatikanen som alltför bakåtsträvande.

Ordet "nuntie" finns alltså i svenskan, men den främmande klangen är påtaglig. Det påvliga sändebudet benämns ytterligare tre gånger enbart som "nuntie" i måltexten, trots svårighetsnivån på ordet. Detta motiveras med att alla fall de tre första förekomsterna av ordet kommer relativt tätt (inom sidorna 126–132). Den gynnsamma minnesfaktorn torde alltså kunna hjälpa läsaren på traven.

I en passage i boken rapporterar ett av Mussolinis sändebud i Spanien efter sitt möte med Franco att han var ”rather timid and his appearance is certainly not that of a *condottiero*”. Författaren väljer alltså att i det översatta citatet behålla en medeltida italiensk term som användes för svunna tiders inhyrda krigsherrar. En målspråksanpassad översättning utelämnar den historiska referensen och låter istället Franco beskrivas som ”tämligen försynt och saknar den resning som man förväntar sig hos en **hårdför general**”. Detta innebär en medveten avvikelse från källtexten då ett specifikt kulturbundet begrepp ersätts av en generaliserande beskrivning i översättningen.

### 3.2.2.3. Från franskan

Bland de främmande inslagen i källtexten intar franskan något av en särställning, såväl begreppsmässigt som rent språkligt (se avsnitt 3.2.2.5 och 3.3.2 nedan), på så vis att läsaren ofta förväntas ha mycket god kännedom om landets språk och kultur. I tabell 6 redovisas ett antal begrepp där liten eller ingen läsaranpassning görs i källtexten:

TABELL 6. Översättning av begrepp från franskan.

Begrepp från franskan	ggr	KT	MT
grands mutilés de guerre	1	—	utelämn.
Perfide Albion	1	—	övers.
Sûreté	1	—	övers.
Chef de Cabinet	3	—	övers.
Deuxième Bureau	1	—	övers.
Assemblée Nationale	6	ö.p.	övers.

I följande exempel förutsätts både begreppsmässiga och språkliga kunskaper hos läsaren:

- (13a) If anyone were to forget the bloody mire and agony of the trenches, the lines of blind veterans led by their guides and the *grands mutilés de guerre* in their wheelchairs would remind them of the reality of war (s. 12).

Krigsinvaliderna från det första världskriget, *les grands mutilés de guerre*, åtnjöt en särskild status i det franska samhället och begreppet är levande än idag. Mer än bara en beskrivning handlar det alltså om ett avgränsat begrepp, något som gissningsvis går många läsare förbi då ingen förklaring ges i källtexten. Översättningen prioriterar god läsbar-

het och begriplighet, på bekostnad av att viss information av sekundär karaktär utelämnas:

- (13b) De långa leden av blinda och lemlästade veteraner tjänade som en påminnelse om helveteskvalen i skyttegravarna för dem som av en händelse skulle ha råkat glömma.

Författaren använder en historisk nidbenämning när han ur franskt perspektiv återger hur ”*Perfide Albion* had let France down over the Rhineland” (s. 12). Benämningen används knappast på svenska och i översättningen – ”Grannen på andra sidan kanalen hade svikit Frankrike i Rhenlandsfrågan” – går onekligen den milda humoristiska dimensionen förlorad.

I källtexten omnämns den franska säkerhetstjänsten, *La Sûreté*, i transkriberad form och utan vidare klargöranden. Originaltermen är knappast av en dignitet som skulle motivera transkribering i den svenska måltexten. Följaktligen används enbart svensk översättning i detta fall.

I likhet med vad som är fallet i föregående exempel utelämnar bokens författare läsarna till det transkriberade namnet på Frankrikes militära underrättelsetjänst, *Deuxième Bureau*. Utifrån samma resonemang som ovan används enbart svensk översättning i måltexten även i detta fall.

Källtexten använder termen *Chef de Cabinet* när personer i såväl den franska som den italienska regeringsapparaten omtalas. Den franska termen tycks ha varit utbredd även i svenskspråkiga sammanhang tidigare. Numera förefaller den översatta termen ”kabinettschef” överlag vara den som används, både för svenska och utländska förhållanden. I den aktuella måltexten torde det svenska översättningsalternativet vara ett självklart val.

En annorlunda form av översättningspar används när den franska nationalförsamlingen introduceras i källtexten. Termen dyker inledningsvis upp som *Assemblée Nationale*. Den mycket tydliga genomskinligheten motiverar det utelämnade bifogandet av engelsk översättning. Fortsättningsvis i källtexten används emellertid enbart översättningslånet *National Assembly*. Den svenska översättningen görs mer målspråksorienterad genom att uteslutande använda det etablerade översättningslånet ”franska nationalförsamlingen”.

#### 3.2.2.4. Från spanskan

Svenskans formkrav bestämmer i hög grad strategierna vid översättningen av de spanska begreppen i tabell 7:

TABELL 7. Översättning av begrepp från spanskan.

Begrepp från spanskan	ggr	KT	MT
generalísimo	2	—	utelämn.
caudillo	1	förkl.	förkl.
Junta de Defensa Nacional	1	förkl.	förkl.

Franco, den spanska diktatorn, är intimt förknippad med titlarna *caudillo* och *generalísimo*. I likhet med vad som var fallet med den italienska diktatorstiteln, *il duce*, (se avsnitt 3.2.2.2) innebär svenskans formkrav begränsningar i hur orden på ett naturligt sätt kan vävas in i en löpande text. I följande exempelvis visas hur den spanska termen helt enkelt utelämnas i måltexten:

- (14a) While Franco urgently wanted more Italian war material, which he could keep under his control, the escalation of German aid should be seen differently, for the generalísimo himself had not asked for it and indeed, told Lt-Col Warlimont that he did not want it (s. 83).
- (14b) Mer italiensk krigsmateriel, som han kunde styra över, var av största vikt för Franco. Med det upptrappade tyska biståndet förhöll det sig emellertid annorlunda, för Franco hade själv inte efterfrågat det och talade till och med uttryckligen om för överstelöjtnant Warlimont att han inte önskade det.

Som exemplet ovan och ytterligare exempel visar gör svenskans formkrav att det ofta blir besvärligt när man vill väva in främmande ord i en text. Om man inte vill göra en inskjutning kan alternativet vara att helt utelämnas ordet. Möjligen kan man i undantagsfall använda den främmande termen, med förställd artikel, som subjekt i inledningen av en mening. Denna lösning har valts när begreppet *el caudillo* har transkriberats i måltexten (se exempel 21a+b nedan avsnitt 3.3.2).

Namnet på nationalisternas (Francosidan) första regering översätts inte utan istället ges en beskrivande förklaring:

- (15a) As far as minerals were concerned, a decree of 27 August 1936, issued by the Junta de Defensa Nacional, the first Government of Franco's Spain, seized all ores (s. 97).
- (15b) Vad beträffar mineraler utfärdade den första regeringen i Francos Spanien – Junta de Defensa Nacional – den 27 augusti 1936 ett dekret enligt vilket all malm beslagtogs av staten.

I den svenska översättningen sätts *Junta de Defensa Nacional* som inskjutning istället för, som i den något oklara passagen ur källtexten, beskrivningen. Lösningen motiveras med att man helst ser att meningens subjekt står i bestämd form, vilket inte är möjligt med den transkriberade termen på svenska.

### 3.2.2.5. Från allmänspråket

I källtexten förekommer ett inte oansenligt antal franska begrepp utan uppenbar anknytning till en specifikt fransk kontext. Författarens förkärlek för dessa ord torde åtminstone delvis kunna tillskrivas franskans förutvarande ställning som ledande språk inom diplomatin (Newmark 1986:82). Exempel ges i tabell 8:

TABELL 8. Allmänspråkliga ord och begrepp från franskan.

Begrepp från franskan	ggr	KT	MT
entente	2	—	växl.
bête noire	2	—	—
rapprochement	1	—	övers.
nom-de-guerre	1	—	övers.
en route	2	—	övers.
main tendue	1	—	övers.
agents provocateurs	1	—	övers.

*Rapprochement*, *en route* och *main tendue* framstår som malplacerade i måltexten och ersätts lämpligen av allmänspråkliga svenska motsvarigheter. *Bête noire*, *nom-de-guerre* och *agents provocateurs* är tänkbara låneord i en svensk text även om de sannolikt är på väg att bli tämligen utdaterade. En uppenbar nackdel med att använda de här franska orden i en svensk text är att de inte kan anpassas efter svenskans formkrav. Synonymerna ”svart får”, ”täcknamn” och ”infiltratörer” torde vara betydligt vanligare i modern svenska. Trots det uppenbara avsteget från ett uttalat målspråksorienterat förhållningssätt bevaras *bête noire* i aktuell måltext för att bidra med något av originalets franskinfluerade känsla:

- (16a) Cot, though a Radical, was the *bête noire* of the Right, who saw him as treacherously moving further leftwards (s. 14).

- (16b) Cot tillhörde visserligen det radikala partiet, men han var något av en *bête noire* och sågs av högern som opålitlig och alltmer vänsterorienterad.

*Entente*, som förekommer två gånger i källtexten, är något av ett specialfall. Ordet dyker första gången upp i ett sammanhang där fransmännens fruktlösa ansträngningar att bygga allianser belyses:

- (17a) More than any crisis in the interwar years, the Spanish Civil War would highlight this conflict and demonstrate the absence of an *entente* in the full sense of the word.

- (17b) Mer än någon annan kris under mellankrigstiden skulle det spanska inbördeskriget belysa den här konflikten och tydliggöra frånvaron av en *entente* i ordets fulla bemärkelse.

Här finns en underförstådd historisk referens till tiden för första världskriget då Frankrike, Storbritannien och Ryssland stred på samma sida mot bland andra Tyskland. Samma historiska referens får anses som mindre självklar när författaren längre fram i boken talar om "the German and Italian *entente*" avseende ländernas engagemang i Spanienkriget. Lämpligt översättningsalternativ blir då istället det allmänspråkliga ordet "samförstånd".

I tabell 9 presenteras några latinska ord och uttryck med mer eller mindre avgränsad betydelse i källtexten:

TABELL 9. *Allmänspråkliga ord och begrepp från latin.*

Begrepp från latin	ggr	KT	MT
in flagrante delicto	1	—	övers.
modus vivendi	2	—	—
de facto	2	—	—
de jure	3	—	—
casus belli	1	—	ö.p.

Ett problem man har att hantera när det gäller de latinska begreppen i källtexten är att de i flertalet fall inte motsvaras av några fasta uttryck på svenska – enda undantag är *in flagrante delicto* (på bar gärning). Beroende på krav på exakthet och koncentration kan det vara i varierande grad motiverat att använda de latinska begreppen i en svensk text. I detta fall torde det enda rimliga vara att bedöma varje uttryck för sig i sitt textsammanhang för att kunna avgöra om det är möjligt att göra en fullgod översättning om man utelämnar de latinska begreppen.

Begreppet *modus vivendi* används i följande passage i källtexten:

(18a) [T]he Jesuits [...] put an end to the *modus vivendi* which the Vatican had hoped to reach with the Spanish Republic (s. 127).

Begreppet används även på svenska och får trots svårigheterna för en och annan läsare anses vara att föredra framför en mer omständlig och oprecis omformulering:

(18b) Jesuiterna [...] satte stopp för det *modus vivendi* som Vatikanen hade hoppats uppnå med den spanska republiken.

Även i fallet med de juridiska termerna *de jure* och *de facto* (s. 132) hänvisas osäkra måltextläsare till uppslagsboken. Termerna används i källtexten för att beskriva olika länders hållningar inför ett erkännande av Francos regim som Spaniens lagliga regering.

Från det franska utrikesdepartementet utfärdas en varning för att storskalig intervention i Spanien skulle vara ett *casus belli* (s. 155). Den folkrättsliga termen signalerar någon form av legitimitet för vidtagande av krigshandlingar, något som den ungefärliga synonymen ”skäl för krig” inte med självklarhet gör. I en läsaranpassad översättning med bibehållet krav på exakthet kan man så att säga gå halva vägen och skriva att ”storskalig intervention i Spanien skulle vara ett *casus belli*, eller skäl för krig”.

### 3.2.2.6. Metonymier

Istället för att direkt omtala länders regeringar och utrikesdepartement gör källtexten ofta bruk av metonymier genom att låta till exempel gatunamn och namn på huvudstäder fungera som benämning på de faktiska institutionerna. De franska och tyska utrikesdepartementen och den brittiska regeringen omnämns bara undantagsvis med annat än metonymerna som visas i tabell 10.

TABELL 10. *Metonymier i källtexten.*

Metonymier	ggr	KT	MT
Quai d’Orsay	15	—	ö.p.
Wilhelmstrasse	11	ö.p.	ö.p.
Whitehall	2	—	utelämn.

Det franska utrikesdepartementet omnämns utan inledande förklaring i källtexten enbart som *Quai d'Orsay*. Det rör sig om en klassisk benämning, flitigt förekommande i såväl litterära som icke-litterära texter. Metonymin bidrar med både slagfärdighet och ekonomi och överförs till måltexten med en inledande läsaranpassning:

(19a) Cot telephoned Robert Coulondre, the Assistant Political Director in charge of the **Quai d'Orsay** in the absence in London of the Foreign Minister Delbos (s. 14).

(19b) Cot ringde upp Robert Coulondre, biträdande politisk direktör och högste ansvarig på **franska utrikesministeriet, Quai d'Orsay**, under utrikesminister Delbos Londonbesök.

Mindre bekant för många läsare är sannolikt *Wilhelmstrasse*, en historisk benämning som refererar till antingen den tyska regeringen eller det tyska utrikesdepartementet. Referensen görs explicit i såväl källtext som måltext:

(20a) The Foreign Ministry – the Wilhelmstrasse – was ignored by Hitler when not closely subordinated to his will (s. 25).

(20b) Det tyska utrikesministeriet – ofta benämnt Wilhelmstrasse efter den adress där det inrymdes – ignorerades av Hitler när det inte nog underställdes hans vilja.

Som framgår i exempel (20b) innehåller måltexten en kompletterande förklaring som hjälp för förståelsen.

Medan de associativa benämningarna på de franska och tyska utrikesdepartementen i full utsträckning överförs till måltexten bedöms den i källtexten jämförelsevis sparsamt förekommande brittiska regeringsmetonymen *Whitehall* vara av ett mer begränsat värde i översättningen och utelämnas således i densamma.

### 3.3. Citat

Källtextens många citat bidrar till att skapa en känsla av autenticitet och närvaro. Ur ett översättarperspektiv kan det tyckas oproblemiskt – citat översätts utifrån samma principer som övrig text. Som vi ska se är det dock inte riktigt så enkelt, för hur ska man egentligen förhålla sig som översättare när man i källtexten stöter på citat som redan är översatta till källspråket från andra främmande språk? Och hur gör man med citat



från främmande språk som källtextens författare har valt att **inte** översätta utan låtit stå kvar på originalspråket?

### ***3.3.1. Översatta citat i källtexten***

Alla pratar engelska, för att travestera bioannonserna för barnfilmer. Mussolini, Hitler, Stalin, Franco, franska ministrar, diplomater av skilda nationaliteter – alla, inklusive påven, har det gemensamt att de citeras på engelska i källtexten. Med några få undantag (framför allt är det fransmän som bitvis får behålla sitt modersmål – mer om detta i nästa avsnitt) har författaren själv översatt citat från spanska, franska, tyska och italienska. För citat från ryska har författaren tagit hjälp av en kollega för att få innehållet återgivet. Det blir knappast aktuellt att i arbetet med en svensk översättning uppsöka olika länders arkivmaterial för att leta reda på originaldokument utan det torde vara helt i sin ordning att utgå från de engelska översättningarna i föreliggande källtext.

### ***3.3.2. Översatta citat i källtexten***

I källtexten återfinns en handfull citat på franska, spanska, italienska och tyska som har det gemensamt att de åtföljs av engelska översättningar eller på annat sätt förklaras, som i följande textutdrag:

(21a) The caudillo – this was the medieval title which Franco assumed – thought it best to use all delaying tactics – **'cuantos trámites sean posibles'** – before giving a negative response to the Non-Intervention Committee's plan (s. 102).

Genom att direkt återge den spanske diktatorns egna ord skapar författaren en känsla av närvaro och autenticitet. Citatet förklaras i sitt sammanhang och vävs in i texten på ett sätt som är naturligt och inte stör läsningen. Samma metod används här i översättningen:

(21b) El caudillo – detta var den medeltida titel som Franco tog – fann bäst att använda varje upptänkt förhållningsstrategi – **"cuantos trámites sean posibles"** – innan han gav ett nekande svar till noninterventionskommitténs plan.

Vid något tillfälle återges originalcitat med översättning bifogad inom parentes, som i följande utdrag där den italienske utrikesministern, Dino

Grandi, ger sin syn på det utsvävande liv som den fascistiske befälhavaren, Conde Rossi, för på Mallorca (s. 100):

- (22) Non è certo nel nostro interesse fornire ... sussidi a Rossi per sedurre Majorca (It is certainly not in our interest to provide ... subsidies to Rossi to seduce Majorca).

Värdet av ett autentiskt återgivande av citatet ovan får anses underordnat intresset av en läsaranpassad måltext. Det blir således ett rimligt val att i svensk översättning endast återge citatet på målspråket.

Franskan intar en särställning i källtexten genom att vara det enda språk som får bidra med citat utan åtföljande översättning. En handfull sådana citat, som längst upptagande en rad, innebär en särskild utmaning för läsare av källtexten. I flertalet av fallen är det svårt att se varför just dessa citat lämnas helt oöversatta. Utifrån ett målspråksorienterat perspektiv torde översättning till svenska vara lämpligast, som när författaren François Mauriac varnar den franska regeringen för att bistå den spanska republiken militärt (s. 15):

- (23a) Faites attention. Nous ne vous pardonnerions jamais ce crime.

- (23b) Tag er i akt! Vi kommer aldrig att förlåta ett sådant brott.

Det finns dock tillfällen då direkt översättning inte framstår som språkligt trovärdig i sammanhanget, som i följande exempel:

- (24a) The cries of '**Des avions pour l'Espagne!**', with which the 20 000-strong crowd at the Vélodrome d'Hiver had greeted Blum the day before, still echoed in the Premier's ears (s. 47).

- (24b) I premiärministerns öron genljöd ännu ropen från föregående dag vid Vélodrome d'Hiver då han hade mötts av en 20 000-hövdad folkmassa som med slagordet "**Des avions pour l'Espagne!**" krävde att man skulle skicka flygplan till den spanska republiken.

Folkmassans slagord återges på originalspråket, men måltexten läsaranpassas genom att citatet vävs in i en förklarande kontext.

## 4. Sammanfattande diskussion

Denna uppsats tar avstamp i min egen översättning av det inledande avsnittet ur den populärhistoriska boken *A New International History of the Spanish Civil War* av Michael Alpert. Problemställningen som har lyfts fram till belysning berör huvudsakligen den lexikala nivån, närmare bestämt hur man ska gå till väga när främmande lexikala inslag i källtexten översätts till en svensk måltext. Med utgångspunkt i Vermeers skoposteori framlades argument för att särskild tonvikt bör läggas på ett målspråksorienterat förhållningssätt vid valet av översättningslösningar i måltexten.

I stor utsträckning har Newmarks terminologi med avseende på översättningsmetoder applicerats vid redovisningen av exempel i uppsatsens resultatdel. Grad av läsaranpassning har diskuterats och analyseras och jämförelser gjorts mellan källtext och måltext. Några faktorer träder fram som avgörande för val av översättningsstrategier. På ett övergripande plan kan dessa faktorer kategoriseras som *kontextuella faktorer* och *lexikala faktorer*.

*Kontextuella faktorer* ska här förstås som faktorer i det specifika textsammanhanget. När tillräcklig information ges i den omgivande texten kan det betraktas som överflödigt eller rent av störande om en regelrätt översättning bifogas för det aktuella begreppet, som i exemplet med de tyska krigsoperationerna *Unternehmen Feuerzauber* och *Unternehmen Winterübung* (se avsnitt 3.2.2.1 ovan). Läsaranpassningar av det förklarande slaget kan likaledes framstå som omotiverade när funktionen i sammanhanget är viktigare än det fullständiga begrepps-innehållet, vilket exemplifieras med lokaliseringen av den spanska ministeriebyggnaden vid *Plaza de Cibeles* (se ex. 3a+b ovan).

Det blir också en bedömning utifrån ett större textsammanhang vilken betydelse man tillmäter ett begrepp i relation till framställningen som helhet. Om en exakt förståelse av det enskilda begreppet inte på något sätt är avgörande för förståelsen av sammanhanget blir naturligtvis behovet av någon form av klargörande mer begränsat, något som illustreras av det oförklarade *Barba Elettrica* (se ex. 10a+b ovan).

När samma begrepp återkommer vid flera tillfällen i texten kan det vara angeläget att titta på kopplingen mellan de olika förekomsterna.

När ordet ”nuntie” (se ex. 12b ovan) förekommer upprepade gånger inom ett begränsat textavsnitt får läsaren antas ha en minneskapacitet som gör att endast en inledande infogning av en mer lättbegriplig synonym blir tillräcklig. En annorlunda bedömning görs vid översättningen av ordet *Abwehr* (se ex. 8a+b ovan) som förekommer flera gånger men med stora inbördes avstånd i texten och det kan därmed ses som motiverat att en läsaranpassning görs vid varje tillfälle.

Med *lexikala faktorer* avses faktorer på ordnivå. Det rör sig om svårighetsgrad hos ord och begrepp, språkliga formkrav, ett begrepps genomskinlighet samt i vilken mån en benämning är deskriptiv eller godtycklig.

Svårighetsgraden i ett begrepp hänger förstås samman med de kunskaper som läsaren förväntas ha. I såväl källtext som måltext förväntas läsaren ha god kännedom om begreppen *Luftwaffe* och *Anschluss* (se avsnitt 3.2.2.1 ovan). Däremot görs skilda bedömningar beträffande till exempel en rad franska begrepp, såsom *grands mutilés de guerre*, *Sûreté* och *Deuxième Bureau* (se avsnitt 3.2.2.3 ovan) där särskild läsaranpassning ses som nödvändig endast i måltexten.

Svenskans formkrav innebär många gånger begränsade möjligheter att på ett naturligt sätt väva in transkriberade ord i en text. Framför allt är det svenskans efterställda bestämda artikel som ställer till det. Medan engelskan kan sätta *the* framför ord som *Auslandsorganisation*, *duce*, *Sûreté* och *generalísimo* måste man i en svensk text tillämpa andra tillvägagångssätt. Om det inte fungerar att skriva ordet i obestämd form kan användandet av en inskjutning vara ett alternativ. En sista lösning kan vara att helt enkelt utelämna ordet och till exempel ersätta det med namnet på referenten.

I vilken mån en benämning är deskriptiv eller godtycklig kan vara avgörande för valet av översättningsstrategi. Den geografiska referensen *Parque del Oeste* är tydligt deskriptiv och därför lämpad för att bilda översättningspar med direktöversättningen ”Västra parken” i måltexten (se ex. 1b ovan). En annan Madridreferens, *Casa del Campo*, är däremot utpräglat godtycklig och får därför beskrivas istället för att översättas (se avsnitt 3.2.1 ovan).

Transkriberade begrepp med hög grad av genomskinlighet medför som regel inga behov av läsaranpassningar för förståelsens skull, vilket illustreras av Hitlers anförande inför ”en exalterad Reichstag” (se ex. 5b ovan). Samma genomskinlighet kan också motivera att ursprungsbegreppet ersätts av en bokstavsnära översättning, vare sig det rör sig om självklara vedertagna översättningar som ”riksmark” och ”blixtkrig” eller mer tillfälliga sådana som ”Ibero-amerikanska institutet”.

För att återknyta till den teoretiska bakgrunden i kapitel 2 kan man konstatera att den aktuella översättningen innehåller talrika exempel på ett *målspråksorienterat* förhållningssätt i så motto att måltexten har anpassats utifrån hänsyn till de nya läsarnas referensramar. Detta framgår tydligast när man tittar på källtextens i det närmaste exklusiva behandling av ”det franska”, vare sig det handlar om begrepp som inte förklaras, ord som saknar kulturspecifik avgränsning eller oöversatta citat. Detta företräde åt franskt språk och kultur har nära nog eliminerats i måltexten. Istället har värderingar om behov av målspråksorienterade läsaranpassningar gjorts på samma grunder som inför andra främmande inslag av språklig och kulturell art. Även ifråga om de tyska begreppen finns det flera exempel på skilda värderingar av läsarens referensramar mellan källtext och måltext, eller kanske handlar det snarare om medvetna skillnader i graden av läsarutmaning. Man skulle kunna se källtexten som i högre grad akademisk och därmed, enligt Newmarks resonemang, mindre i behov av förklaringar och förtydliganden än den mer populärt hållna måltexten.

Med Nidas terminologi kan *formell ekvivalens* sägas föreligga på så vis att det i denna undersökning genomgående rör sig om tydligt avgränsade begrepp som genom olika översättningsstrategier överförs från källtext till måltext med endast marginella förluster eller förskjutningar i begreppsinnehåll. Däremot kan man argumentera för att måltexten i någon mån fjärrar läsaren från källspråket och källspråkskulturen, eller snarare källspråken och källspråkskulturerna, genom nedtonandet och anpassningen av källtextens främmande inslag på såväl det språkliga som det begreppsmässiga planet. Denna begränsning vad gäller formell ekvivalens mellan källtext och måltext motsvaras inte, kanske något paradoxalt, av en högre grad av *dynamisk ekvivalens* då själva ansatsen i översättningen har varit att åstadkomma ett kortare avstånd mellan mottagare och budskap än vad fallet är för originaltextens läsare.

Som avslutning kan man anknyta till Venuti och konstatera att medan den aktuella källtexten skickar läsaren utomlands tar måltexten läsaren hem igen, men med ena benet kvar i utlandet.

# Material- och litteraturförteckning

## Material

Alpert, Michael 2004 [1994] *A New International History of the Spanish Civil War*. 2<sup>nd</sup> ed. New York: Palgrave Macmillan.

## Litteratur

Hinchliffe, Ian 2005 *Translating Names: Guidelines for Translators from SFÖ, the Swedish Association of Professional Translators (English Network)* SFÖ.

Hjort-Pedersen, Mette 1994 *Translating the Illocutionary Force of a Danish Will: A Felicitous Approach*. I: *Translating LSP Texts: Some Theoretical Considerations*. Fredriksberg: Samfundslitteratur, s. 129–142.

Munday, Jeremy 2001 *Introducing Translation Studies – Theories and applications* London: Routledge.

Nationalencyklopedin (NE)

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/egennamn>

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/metonymi>

Hämtade 2015-06-03.

Newmark, Peter 1986 [1981] *Approaches to Translation* Oxford: Pergamon Press

Ringmar, Martin *Indirekt översättning*

[http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Indirekt\\_översättning](http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Indirekt_översättning)

Hämtad 2015-04-23.

SOU 1997:141 *Betänkande av utredningen Boken och kulturtidskriften*.

Venuti, Lawrence 1995 *The Translator's Invisibility: A history of translation*. London: Routledge.